

พลวัตด้านรูปแบบการควบคุมปราบปรามของรัฐไทยต่อขบวนการ “ราษฎรปลดแอก”

ประภาส ปิ่นตบแต่ง¹

ไอฟาร อ่องพะ²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษารูปแบบและวิธีการควบคุมปราบปรามของรัฐที่มีต่อขบวนการเคลื่อนไหวของ “ขบวนการราษฎรปลดแอก” ว่ามีลักษณะเด่นที่สำคัญอย่างไร และมีพัฒนาการความแตกต่างไปจากบริบททางสังคมการเมืองในช่วงต่าง ๆ ที่ผ่านมาหรือไม่อย่างไร และส่งผลขบวนการฯ อย่างไร และใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) แกนนำการเคลื่อนไหว เจ้าหน้าที่ศูนย์ทนายเพื่อสิทธิมนุษยชน (Thai Lawyers for Human Rights-TLHR) เจ้าหน้าที่ตำรวจ ฯลฯ และข้อมูลด้านคดีความจากศูนย์ทนายเพื่อสิทธิมนุษยชน

ผลการศึกษาพบว่า รัฐไทยในยุครัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้เผชิญหน้ากับขบวนการเคลื่อนไหวช่วง พ.ศ.2563–2565 ด้วยรูปแบบและวิธีการควบคุมปราบปราม โดยการใช้กำลังบังคับสลายการชุมนุม การใช้กระบวนการยุติธรรมดำเนินคดีผู้นำและแกนนำด้วยกฎหมายอาญามาตรา 112 และ กฎหมายอื่น ๆ รวมถึงการติดตามข่มขู่ผู้นำและแกนนำการเคลื่อนไหว และการตอบโต้กรอบโครงสร้างความคิดหลักของฝ่ายขบวนการประชาชนปลดแอกผ่านปฏิบัติการข่าวสาร

คำสำคัญ: ขบวนการราษฎรปลดแอก การควบคุมปราบปราม การเคลื่อนไหวทางสังคมบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์

¹ รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย <Email: prapart.p@gmail.com>

² อาจารย์ประจำ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ <Email: olarn_on@mju.ac.th>

Dynamics of Thai State Repression in Case of Free People Movements

Prapart Pintobtang³

Olarn Ongla⁴

ABSTRACT

This research article aims to study the difference and distinction of forms and ways of repression carried out by the state towards the mobilization of “Free People Movement” in various social and political contexts with their affects. Qualitative research was conducted through interviews of key informants who were movement leaders, staff of the Thai Lawyers for Human Rights–TLHR, as well as police officers, including data from lawsuit cases from the TLHR.

The study reveals that Thai Government led by General Prayuth Chan-ocha had confronted the movements during 2020–2022 with various forms and ways of repression. The government had taken up an escalated force or coercive model as a repression and abolition for the demonstrations. The laws and judicial processes, i.e. Article 112 of Penal Code and other relevant laws, were also exercised with lawsuits made against movement leaders. The following-up with monitoring and threats were made towards them. The Information Operation (IO) was widely used to suppress the growing campaign of the Free People Movement.

Keywords: Free People Movement, Thai State Repression, Social Movement through Social Media

³ Associate Professor, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University
<Email: prapart.p@gmail.com>

⁴ Lecturer, Political Science Program, Maejo University Phrae Campus
<Email: olarn_on@mju.ac.th>

บทนำ

การศึกษาการเมืองของการรวมกลุ่ม การกระทำการรวมหมู่ (collective action) การเมืองนอกสถาบัน (non-institutional politics) เป็นประเด็นการศึกษาทางรัฐศาสตร์ร่วมสมัยที่สำคัญ โดยผ่านกรอบแนวคิดทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลักดัน ทฤษฎีขบวนการทางสังคม อย่างไรก็ตามดีพรมแดนความรู้ของพื้นที่และประเด็นการศึกษาดังกล่าวนี้นั้นในวงการศึกษารัฐศาสตร์ของสังคมไทยที่ผ่านมามีจุดเน้นการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบว่ากลุ่มหรือขบวนการก่อเกิดขึ้นอย่างไร และอะไรเป็นเงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการก่อเกิดพัฒนาการสู่ความเติบโตเข้มแข็ง หรือตกต่ำถดถอย และให้ความสนใจต่อการศึกษามิติด้านองค์การการเคลื่อนไหว การระดมทรัพยากร โครงสร้างองค์กรเครือข่าย จุดหมายของขบวนการทางสังคม ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว รวมไปถึงประเด็นเรื่องผลสำเร็จ ล้มเหลวหรือผลสะท้อนของขบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในสังคม ขณะที่องค์ความรู้ที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่ขาดงานศึกษาคือการวิเคราะห์ท่าทีรัฐ การปราบปราม (repression) และฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม (counter-movement) ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของการศึกษาในฐานะที่เป็นปัจจัยภายนอกขบวนการเคลื่อนไหวหรือที่เข้าใจกันในหมู่นักทฤษฎีขบวนการทางสังคมว่า คือ การวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure-POS) ในฐานะเงื่อนไขปัจจัยที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการก่อเกิดพัฒนาการความเติบโตความเข้มแข็งและความถดถอยตกต่ำของขบวนการฯ รวมทั้งผลสำเร็จ ล้มเหลวหรือผลสะท้อน

อย่างไรก็ตาม ปรากฏให้เห็นถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเกี่ยวกับฝ่ายต่อต้านรัฐและการปราบปรามอยู่บ้าง การศึกษาการเผชิญหน้าและการปราบปรามของรัฐที่เกิดขึ้นกับขบวนการเคลื่อนไหวของคนจน คนด้อยโอกาส และเน้นไปยังผลที่เกิดขึ้นกับผู้นำและแกนนำ งานนฤมล ทับจุมพล, ประภาส ปิ่นตบแต่ง และสมชาย ปรีชาศิลปกุล ศึกษาในช่วงทศวรรษ 2540 (Thabchumpon, Pintobtang, & Preechasilpakul, 1996, pp. 75–78) งานของจันจิรา สมบัติพูนศิริ น่าจะเป็นงานชิ้นแรก ๆ ที่บุกเบิกการวิเคราะห์ให้เห็นถึงมิติด้านท่าทีของรัฐ ผ่านการดำเนินการของตำรวจคุมฝูงชนซึ่งเป็นส่วนปลายสุดของรัฐที่เผชิญหน้ากับขบวนการเคลื่อนไหว (Sombatpoonsiri, 2017) แต่อย่างไรก็ดี งานของจันจิราศึกษาการเคลื่อนไหวประท้วงในช่วงปี 2556–2557 กรณีการชุมนุมทางการเมืองของแนวร่วมประชาชนต่อต้านเผด็จการ (นปช.) หรือขบวนการเคลื่อนไหวของ “คนเสื้อแดง” กล่าวคืองานวิจัยชิ้นดังกล่าวศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำรวจควบคุมฝูงชนกับฝ่ายเคลื่อนไหวและชี้ให้เห็นว่า

ท่าที่วิธีการรับมือของตำรวจซึ่งเป็นกลไกรราชการส่วนปลายสุด (street bureaucrats) ที่ต้องเผชิญหน้ากับการชุมนุมประท้วง ได้ส่งผลต่อความชอบธรรมของรัฐบาล ขณะนั้นอย่างไรบ้าง ดังนั้นในแง่องค์ความรู้การศึกษาขบวนการทางสังคมจากมิติ ด้านรัฐฝ่ายต่อต้านจึงยังมีไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาขบวนการ เคลื่อนไหวในช่วงปัจจุบันคือ “ราษฎรปลดแอก” ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ของไทยที่นำโดยเยาวชนหนุ่มสาว นักเรียนนักศึกษา ฯลฯ ซึ่งได้ปรากฏตัวอย่างเป็น รูปธรรมในช่วงต้นปี 2563 ขบวนการดังกล่าวนี้ค่อย ๆ เติบโตจากองค์กรฐานย่อย ๆ จำนวนมากที่ก่อตัวขึ้นก่อนหน้านี้ในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนรวมถึงพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งกลุ่มประเด็นเฉพาะและเคลื่อนไหวประสานสอดคล้องกันจนเป็นการเคลื่อนไหว ที่ทรงพลังและส่งผลสะท้อนทางสังคมอย่างกว้างขวาง แม้จะยังไม่ประสบ ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ก็ตาม โดยพวกเขาพยายามและเชื่อมโยงตัวเองกับ “คณะราษฎร” ผู้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่กษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ (constitutional monarchy) ในปี 2475 เพื่อ “ปลดแอก” เรียกร้องให้การปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ซึ่งเป็นกรอบ โครงความคิดหลักที่ร้อยรัดผู้เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวเข้าด้วยกัน

หากติดตามพัฒนาการเคลื่อนไหวในรอบปีที่ผ่านมา จะพบว่าขบวนการ เคลื่อนไหวนี้มีลักษณะที่สำคัญ “ใหม่” ในหลายมิติ คือ เป็นการกลับมาใหม่ของ ขบวนการเคลื่อนไหวที่นำโดยนักศึกษาครั้งแรกในรอบ 50 ปี นับตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 มีกลุ่มและองค์กรที่หลากหลายครอบคลุมและหลากหลายผู้คน มีความเป็นอิสระ ต่อกันรวมทั้งแข่งขันกันเอง มีกิจกรรมที่มีประเด็นเนื้อหาหลากหลายและกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเรียกร้องที่แหลมคมเรื่องข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ซึ่งจะเห็นว่าขบวนการเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้มีบทบาทที่สำคัญในฐานะตัวแสดง ที่สำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบัน และมีการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์กันอย่างกว้างขวาง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวของคนรุ่นใหม่ พบว่า นักวิชาการให้ความสนใจศึกษาการเคลื่อนไหวของขบวนการฯ ดังกล่าวนี เช่น งานของ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล (Lertchoosakul, 2021a; 2021b) แต่ขาดงานศึกษา ในมิติด้านรัฐและฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์ท่าที ของรัฐในการควบคุม ปรามปรามต่อขบวนการเคลื่อนไหวของคนรุ่นใหม่

วัตถุประสงค์

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการควบคุมปราบปรามของรัฐที่มีต่อขบวนการเคลื่อนไหวของ “ขบวนการราษฎรปลดแอก” ว่ามีลักษณะเด่นที่สำคัญอย่างไร มีพัฒนาการความแตกต่างไปจากบริบททางสังคมการเมืองในช่วงต่าง ๆ ที่ผ่านมาหรือไม่อย่างไร และส่งผลต่อพลวัตของขบวนการอย่างไร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้แนวคิดของ Porta and Reiter ช่วยสร้างกรอบการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบโจทย์และวัตถุประสงค์การศึกษา ซึ่งได้ศึกษาพัฒนาการทำให้ของรัฐ การควบคุม และปราบปรามขบวนการทางสังคมในประเทศต่าง ๆ โดยชี้ให้เห็นว่าภายใต้ระบอบการปกครองที่แตกต่างกันรัฐจะใช้ทำที่ รูปแบบการควบคุมปราบปรามขบวนการทางสังคมที่แตกต่างกัน และยังได้จัดหมวดหมู่รูปแบบการควบคุมปราบปรามของรัฐเอาไว้ 3 แนวทางที่สำคัญด้วยกันคือ 1) ยุทธวิธีการใช้กำลังควบคุม (coercive strategy) กล่าวคือ การใช้อาวุธและกำลังบังคับเพื่อควบคุมหรือสลายการชุมนุม การเดินขบวนประท้วง ฯลฯ 2) ยุทธวิธีการควบคุมเคลื่อนไหวการชุมนุมประท้วงผ่านการติดต่อกับนักเคลื่อนไหว ผู้นำแกนนำในการจัดการชุมนุม ฯลฯ และ 3) ยุทธวิธีการใช้กระบวนการทางกฎหมายและงานด้านข้อมูลข่าวสาร เพื่อเป็นเครื่องมือดำเนินการป้องกันหรือควบคุมการเคลื่อนไหวชุมนุมประท้วงโดยอาศัยการข่าว เทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านการสื่อสารเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลฝ่ายขบวนการเคลื่อนไหว และนำมาเป็นหลักฐานสู่กระบวนการจัดการทางกฎหมาย (Porta, 1995; Porta & Reiter, 1998; Porta & Diani, 2006; Porta, Peterson, & Reiter, 2006)

นอกจากนี้ การศึกษาการควบคุมปราบปรามในบริบทปัจจุบัน งานศึกษา Tufekci ได้ชี้ให้เห็นว่า ผลมาจากอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้พื้นที่สื่อสังคม (social media) มีผลต่อจากการเคลื่อนไหวต่อสู้ของขบวนการทางสังคมในบริบทปัจจุบันช่วงราว 2-3 ทศวรรษเป็นต้นมา (Tufekci, 2017) เมื่อพื้นที่สื่อสังคมกลายเป็นพื้นที่หลักของฝ่ายเคลื่อนไหว จึงทำให้รัฐเข้ามาควบคุม ปราบปรามบนพื้นที่ดังกล่าวนี้อย่างเข้มข้นด้วยเช่นกัน ดังนั้น กรอบการวิเคราะห์ของบทความวิจัยนี้จึงให้ความสำคัญกับรัฐและการควบคุมปราบปรามพื้นที่สื่อสังคมด้วย

ในมิตินผลที่เกิดจากการควบคุม ปราบปรามของรัฐ Kurtz and Smithey ชี้ให้เห็นว่า การกดปราบอาจจะนำมาสู่การตกต่ำถดถอย การบั่นทอนการระดม หรือล่มสลายของขบวนการฯ และอีกด้านหนึ่งก็อาจเกิดความย้อนแย้งทำให้ขบวนการฯ ได้รับความเห็นอกเห็นใจหรือการสนับสนุนจากสาธารณะชนผู้เฝ้ามอง (Kurtz & Smithey, 2018) ในขณะที่งานคลาสสิกของ McAdam ได้ชี้ให้เห็นว่า การปราบปรามของรัฐได้ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิพลเมืองของคนผิวสีพัฒนานวัตกรรมด้านยุทธวิธีการเคลื่อนไหว (McAdam, 1983)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลเพื่อตอบใจพทย์คำถามวิจัย ซึ่งแหล่งข้อมูลและวิธีการได้มาคือ การร่วมสังเกตการณ์การชุมนุมของขบวนการราษฎรปลดแอกโดยผู้ช่วยนักวิจัยและนักวิจัย ข้อมูลจากข่าวคลิปปิดีโอ บทสัมภาษณ์ผู้นำรัฐบาล เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง แหล่งข้อมูลจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติคดีความ การประกันตัว และความช่วยเหลือด้านกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ

ในส่วนด้านหน่วยในการวิเคราะห์มุ่งเน้นไปยังเท่าที่การควบคุมปราบปรามของรัฐที่มีต่อขบวนการราษฎรปลดแอกซึ่งพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวจากเยาวชนปลดแอก และได้ขยายเครือข่ายย่อย ๆ มาสู่การเคลื่อนไหวในนามของ “คณะราษฎร” ส่วนในมิติด้านเวลาจะเน้นการศึกษาในช่วงราวปี 2563 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการก่อตัวของขบวนการดังกล่าวในราวกลางปี 2563 จนถึงราวสิ้นปี 2564

ผลการวิจัย

เนื้อหาส่วนนี้จะนำเสนอผลการศึกษาพลวัตด้านเท่าที่ รูปแบบการควบคุม ปราบปรามโดยใช้กำลังของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ต่อการชุมนุมของขบวนการประชาชนปลดแอก ซึ่งพบว่ามึรูปแบบหลักคือ 1) การใช้กองกำลังควบคุม ปราบปราม 2) การใช้กระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และคดีความในการจัดการขบวนการเคลื่อนไหว 3) การใช้รูปแบบคุกคาม ติดตามแกนนำผู้นำ 4) การใช้ปฏิบัติการด้านข่าวสาร อย่างไรก็ดี รูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ไม่ได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด เช่น การควบคุมปราบปรามโดยการสลายการชุมนุมก็มีการจับกุมแกนนำ ผู้นำและผู้ร่วมชุมนุมด้วย และการใช้รูปแบบต่าง ๆ ก็มีพลวัตกล่าวคือ ในระยะแรกของการชุมนุมรัฐบาลไม่ได้มีเท่าที่ในการควบคุม การปราบด้วยการใช้กองกำลังสลาย

การชุมนุม ฯลฯ นอกจากนี้ การนำเสนอจะพิจารณาให้เห็นผลที่เกิดจากการควบคุมปราบปรามที่เกิดขึ้นด้วย

1. รูปแบบการควบคุม ปราบปรามของรัฐ

1.1 การใช้กองกำลังควบคุม ปราบปรามและสลายการชุมนุม รัฐบาลได้มีการจัดตั้งกองบังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน (คฟ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดของกองบัญชาการตำรวจนครบาล มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มมวลชน เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ.2552 ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2552 กองบังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน (คฟ.) เป็นหน่วยปฏิบัติการสำคัญซึ่งรัฐบาลใช้ปฏิบัติการกิจในช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ทั้งการใช้กองกำลังสกัดกั้นหน่วย และการสนับสนุนกองร้อยควบคุมฝูงชนที่มาจากกองบัญชาการตำรวจนครบาล ตำรวจภูธรและตำรวจตระเวนชายแดน

ในระยะแรกของการชุมนุมของขบวนการประชาชนปลดแอกพบว่า รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ยังไม่ได้มีการใช้กองกำลังควบคุมฝูงชน (คฟ.) เข้าควบคุมปราบปรามและสลายการชุมนุม จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองซึ่งทำให้กลุ่มนิสิตนักศึกษาขยายระดับการชุมนุมและข้อเรียกร้องคือ การตัดสินใจยุบพรรคอนาคตใหม่ของศาลรัฐธรรมนูญ และปัญหาการบริหารจัดการสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมากของรัฐบาล ทำให้มีผู้คนจำนวนมากออกมาร่วมเคลื่อนไหวขับไล่รัฐบาล ต่อมาขบวนการเคลื่อนไหวได้ขยายประเด็นข้อเรียกร้องของขบวนการเคลื่อนไหวยกระดับ “การปฏิรูปสถาบันกษัตริย์” ในม็อบแฮร์รี พอดเตอร์ นำโดยนายอานนท์ นำภา เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2563 และการจัดชุมนุมโดยกลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม ณ บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิตในวันที่ 10 สิงหาคม 2563 ได้นำเสนอ 10 ข้อเสนอปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ในช่วงเวลาดังกล่าว รัฐบาลยังไม่มีท่าทีการควบคุมปราบปรามและสลายการชุมนุม ในการชุมนุมมีเจ้าหน้าที่ตำรวจคอยอำนวยความสะดวกและรักษาความเรียบร้อย อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 14 ตุลาคม 2563 มีการนัดหมายชุมนุมครั้งแรกโดย “กลุ่มคณะราษฎร 2563” พร้อมประกาศเคลื่อนไหวขบวนไปปักหลักชุมนุมยังทำเนียบรัฐบาล การชุมนุมในวันดังกล่าวเกิดเหตุการณ์ขบวนเสด็จเคลื่อนผ่านผู้ชุมนุม โดยผู้ชุมนุมได้ชูสัญลักษณ์สามนิ้ว (BBC Thailand, 2020)

ต่อมานายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ลงนามในประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร เวลา 04.00 น. และนำมาสู่เหตุการณ์สลายการชุมนุมเป็นครั้งแรกโดยรัฐบาลอ้างว่าเพื่อขอคืนพื้นที่จากกลุ่มผู้ชุมนุม เนื่องด้วยมีกลุ่มบุคคลปลุกระดมให้เกิดการชุมนุมสาธารณะ หลังจากการสลายการชุมนุมที่หน้าทำเนียบรัฐบาล ในวันที่ 16 ตุลาคม 2563 ได้มีการชุมนุมกันอีกครั้งบริเวณสี่แยกปทุมวัน และนับเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลสลายการชุมนุมด้วยวิธีฉีดน้ำแรงดันสูงผสมสารเคมีเป็นครั้งแรกและเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนมีการจับกุมตัวผู้ชุมนุมมากกว่า 100 คน

การใช้เท่าที่ในการปราบปรามด้วยการสลายการชุมนุมในช่วงนั้นส่งผลให้ประชาชนออกมาร่วมการชุมนุมเพิ่มมากขึ้น หลังจากรัฐสภาลงมติไม่เห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนมีผู้ร่วมลงชื่อเสนอกว่าแสนรายชื่อ ในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 กลุ่มคณะราษฎรได้ประกาศยกระดับการชุมนุมใหญ่และจัดการชุมนุมอีกครั้ง ซึ่งฝ่ายรัฐได้มีการตอบโต้กลับด้วยการประกาศยกระดับการจัดการกับผู้ชุมนุมเช่นเดียวกัน โดยจะใช้กฎหมายทุกฉบับที่มีดำเนินการเอาผิดกับผู้ชุมนุม จากเดิมที่พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีเคยให้สัมภาษณ์ในไทยรัฐออนไลน์ วันที่ 15 มิ.ย. 2563 ว่า “...เรามีกฎหมายอาญา มาตรา 112 อยู่และไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องนี้ อยากบอกคนไทยว่าวันนี้มาตรา 112 ไม่ได้ใช้เลย เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระเมตตาไม่ให้ใช้...” หลังจากการประกาศจุดยืนดังกล่าวของฝ่ายรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีการสลายการชุมนุมและการจับกุมแกนนำและผู้ร่วมชุมนุมอย่างต่อเนื่อง

จุดเปลี่ยนเท่าที่ของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ดังกล่าว ทำให้การชุมนุมทุกครั้งของทุกกลุ่มถูกเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนเข้าสลายทุกครั้ง และได้มีการใช้กระสุนยางในการสลายการชุมนุมครั้งแรกในการชุมนุมของกลุ่ม REDEM (restart democracy) เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 โดยนัดรวมตัวกันที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิเพื่อเคลื่อนขบวนไปยังกรมทหารราบที่ 1 ซึ่งเป็นที่ตั้งของบ้านพักพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี การใช้กำลังควบคุมปราบปรามการชุมนุมอย่างเข้มข้นนั้นก็ปรากฏอย่างต่อเนื่องตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เช่น การชุมนุมของกลุ่มทะลุฟ้า ซึ่งได้ตั้งหมู่บ้านทะลุฟ้าและถูกสลายเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2564 โดยมีผู้ชุมนุมถูกจับ 99 คน และการชุมนุมของกลุ่มทะลุแก๊สบริเวณแยกดินแดงซึ่งผู้ชุมนุมมีการใช้อาวุธตอบโต้เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนจากเดิมที่การชุมนุมของกลุ่มอื่น ๆ ยึดแนวทางสันติวิธีมาโดยตลอด และพบว่า การควบคุมปราบปรามกลุ่มทะลุแก๊สมีลักษณะรูปแบบการใช้

กองกำลัง คผ. เข้าปฏิบัติการอย่างเข้มข้นและมีผู้ชุมนุมถูกจับกุมจำนวนมาก พ.ศ.2564 ตำรวจใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุม 60 ครั้ง จำนวน 42 ครั้ง ถูกสลายการชุมนุมเพราะเข้าไปในพื้นที่หวงห้าม เช่น สนามหลวง ทำเนียบรัฐบาลและกรมทหารราบที่ 1 (The Standard, 2021)

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าในระยะแรกของการชุมนุมรัฐบาลยังไม่ได้ใช้รูปแบบการควบคุม ปราบปรามโดยการสลายการชุมนุม และการใช้อาวุธ เช่น รถฉีดน้ำ กระสุนยาง แก๊สน้ำตา ฯลฯ แต่จุดประทุสำคัญซึ่งทำให้ผู้ชุมนุมยกระดับข้อเรียกร้องและการชุมนุมขึ้นก็คือ ผลจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ยุบพรรคอนาคตใหม่ และเหตุการณ์ที่รัฐสภาไม่รับรองรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขจากการเข้าชื่อของประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากระบอบการเมืองที่มีลักษณะไม่เป็นประชาธิปไตยของรัฐไทยตั้งแต่หลังรัฐประหาร พ.ศ.2557 และผลมาจากรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2560 ที่ทำให้เกิดการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างสถาบันทางการเมืองในสังคมการเมืองไทยและมีผลต่อการลดสิทธิในความเป็นพลเมืองและสิทธิเสรีภาพของประชาชน การตั้งอำนาจกลับเข้าสู่ระบบราชการ องค์กรอิสระ ฯลฯ และจะพบได้ว่าเมื่อมองจากด้านรัฐอาจกล่าวได้ว่า พลวัตด้านท่าทีในการควบคุมและปราบปรามของรัฐโดยใช้วิธีการที่รุนแรงด้วยการสลายการชุมนุมมีจุดเปลี่ยนจากการยกระดับข้อเรียกร้องเรื่องการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์

1.2 การใช้กระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และคดีความในการจัดการขบวนการเคลื่อนไหว ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ในช่วงต้นรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีท่าทีต่อผู้ชุมนุมโดยใช้กองร้อยควบคุมฝูงชนเข้าควบคุมสถานการณ์การชุมนุมในลักษณะการเฝ้ามอง ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยโดยไม่มีท่าทีสลายการชุมนุมและจับกุม แต่จุดเปลี่ยนสำคัญเช่นเดียวกับรูปแบบการควบคุมปราบปรามและสลายการชุมนุมก็คือ การยกระดับข้อเรียกร้องและการชุมนุม จนทำให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาประกาศใช้กฎหมายทุกฉบับรวมทั้งกฎหมายอาญา มาตรา 112 ทั้งที่เคยให้สัมภาษณ์ไว้ว่าพระมหากษัตริย์ท่านทรงมีเมตตาไม่ให้ใช้ ซึ่งการใช้กฎหมายเพื่อจับกุมแกนนำและผู้ชุมนุมได้ปรากฏครั้งแรกในการชุมนุมเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2563 โดยมีการจับผู้ชุมนุมย้อนหลังจากการชุมนุมหน้าทำเนียบเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2563 ด้วย ผู้เข้าร่วมชุมนุมในวันที่ 14 ตุลาคม 2563 ได้ถูกแจ้งความตามบัญญัติกฎหมายอาญา มาตรา 110 ข้อหาฐานกระทำความผิดร่วมกันพยายามประทุษร้ายต่อเสรีภาพของพระราชินี 3 ราย โดยในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2564 อัยการได้สั่งฟ้องแกนนำและแนวร่วมกลุ่มคณะราษฎรชุดแรกในมาตรา 112, มาตรา 116 ร่วมกับข้อหาอื่น ๆ

ถือเป็นการล้งฟ้องในมาตรา 112 ครั้งแรกนับตั้งแต่มิการชุมนุม (BBC Thailand, 2020)

การใช้กระบวนการทางกฎหมายเป็นเครื่องมือจัดการกับขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนนั้นนับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งมิได้เป็นวิธีการที่ถูกอธิบายในกรอบทฤษฎีของนักวิชาการชาวตะวันตกมากนัก เนื่องด้วยระบอบการปกครองและบริบทสังคมที่แตกต่างกัน ประเทศไทยได้ตั้งข้อกล่าวหาต่าง ๆ กับแกนนำและผู้ชุมนุมของขบวนการเคลื่อนไหวโดยใช้ตัวบทกฎหมายที่มีโทษรุนแรง อีกทั้งยังใช้ข้อกฎหมายเก่ามาตั้งข้อกล่าวหา รวมไปถึงการใช้ขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมสร้างภาระให้กับผู้ถูกดำเนินคดี เช่น การมิให้สิทธิประกันตัว การกำหนดเงื่อนไขการยื่นขอประกันตัวที่ไม่เคยมีมาก่อน ข้อมูลเชิงสถิติจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน พบว่ามี 6 ข้อหาหลักที่รัฐมักใช้ดำเนินการกับขบวนการเคลื่อนไหว

ตาราง 1 แสดงข้อหา จำนวนคดี และผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองระหว่างกรกฎาคม 2563–มิถุนายน 2565

ข้อหา	ผู้ถูกกล่าวหา (คน)	จำนวน (คดี)
1. ข้อหา “หมิ่นประมาทกษัตริย์” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112	203	218
2. ข้อหา “ยุยงปลุกปั่น” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116	125	39
3. ข้อหาฝ่าฝืน พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ	1,464	642
4. ข้อหาตาม พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะ	107	75
5. ข้อหาตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ	136	155
6. ข้อหาละเมิดอำนาจศาล	34	18
7. คดีดูหมิ่นศาล	25	6
รวม	2,094	1,153

ที่มา: Thai Lawyers for Human Rights (TLHR) (2022)

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนได้รายงานจำนวนคดีความ ระหว่าง 18 กรกฎาคม 2563–มิถุนายน 2565 พบว่า มีจำนวนคดีรวมและผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมือง จำนวน 2,094 คน จำนวนคดี 1,153 คดี ซึ่งเป็นข้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวชุมนุมประท้วง และจากจำนวนคดี 1,153 คดีดังกล่าว มีจำนวน 197 คดี ที่สิ้นสุดไปแล้ว โดยมากเป็นคดีที่ผู้ถูกกล่าวหายินยอมให้เปรียบเทียบปรับในชั้นตำรวจ หรือในชั้นศาล ในจำนวนนี้มีกรณียื่นการสั่งไม่ฟ้องจำนวน 14 คดี (Pintobtang & Ongla, 2022, p. 41)

นอกจากนี้ ยังมีการตั้งข้อหาอื่น ๆ ได้แก่ ข้อหากีดขวางทางสาธารณะ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 385 ข้อหาจัดการชุมนุมสาธารณะโดยไม่แจ้งการชุมนุมต่อผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการชุมนุมไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง ไม่แจ้งพ่อนัดกำหนดเวลา ก่อนเริ่มการชุมนุม ชุมนุมในระยะใกล้เขตพระราชวังน้อยกว่า 150 เมตร ตามพ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558 ข้อหาร่วมกันกีดขวางการจราจร ตามพ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ.2522 ข้อหาตั้งวางวัตถุบนถนนอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายฯ ตามพ.ร.บ.ทางหลวง พ.ศ.2535 ข้อหาทำลายโบราณสถานฯ ตามพ.ร.บ.โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ข้อหาทำให้เสียทรัพย์ และร่วมกันโฆษณาเครื่องขยายเสียงโดยไม่ได้รับอนุญาตฯ ตามพ.ร.บ.ควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ.2493

นอกจากนี้ การที่ตัวบทกฎหมายของมาตราดังกล่าวเปิดกว้างในการตีความเป็นอย่างมาก ทำให้มีหลายกรณีที่มีผู้ถูกแจ้งความดำเนินคดีด้วยเหตุที่เหนือความคาดหมายของสังคม เช่น การใส่เสื้อครอบท้อปในกิจกรรมศิลปะราษฎรเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2563 และกิจกรรม #ใคร ๆ ก็ใส่ครอบท้อป หรือ #แต่งครอบท้อป เดินห้างสยามพารากอน เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2563 การขายปฏิทินรูปเปิด โดยตำรวจกล่าวอ้างว่ามีข้อความล้อเลียนพระมหากษัตริย์จากประโยค “เก่งมาก กล้ามาก ชอบใจ” การทำงานศิลปะคล้ายธงชาติโดยไม่มีสีน้ำเงินของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามาตรา 112 ไม่ได้เพียงแค่มีปัญหาในเชิงกระบวนการ แต่ยังมีปัญหาในเนื้อหาของตัวบทกฎหมายด้วย รวมถึงการบังคับใช้ชุดมาตรการทางการเมืองของผู้บังคับใช้ที่หวาดกลัวการลุกฮือของประชาชน เป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้มาตรา 112 มีความร้ายแรงมากขึ้น

จากการศึกษาพบว่า นอกเหนือไปจากการที่รัฐได้ใช้ข้อกฎหมายมาตราต่าง ๆ ในการดำเนินคดีอาชญากรรมกับผู้ออกมาเคลื่อนไหวแล้ว ยังมีการสร้างภาระและอุปสรรคในการต่อสู้ทางกฎหมายของแกนนำและผู้ชุมนุมภายใต้ขั้นตอนในการดำเนินการอื่น ๆ ในระหว่างที่ศาลยังไม่ได้ตัดสิน บันทอนผู้ถูกดำเนินคดีทั้งทางทุนทรัพย์จากค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการดำเนินการขั้นตอนต่าง ๆ ไปจนถึงสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ลงจากการต่อสู้คดีและความยืดเยื้อของการตัดสินคดีความ ซึ่งขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมที่ถูกนำมาใช้สร้างต้นทุนให้แก่แกนนำชุมนุมและผู้ชุมนุมที่ถูกจับกุม กล่าวคือ เจ้าหน้าที่พยายามหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 83 และมาตรา 84 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เมื่อจับกุมแล้วต้องนำผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ หรือที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเพื่อให้ญาติและทนายความได้ทราบว่าจะถูกนำตัวไปที่ใด สิ่งที่เกิดขึ้น คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้นำตัวผู้ถูกจับกุมไปโดยไม่แจ้งสถานที่ การฝากขังโดยไม่ให้ประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราวซึ่งเป็นคดีทางการเมืองในปัจจุบันแต่ศาลกลับมีแนวในการวินิจฉัยโดยพิจารณาเพียงว่าพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเสร็จหรือไม่ ขณะที่แนวการวินิจฉัยในปี 2561 ส่วนใหญ่ศาลจะยกคำร้องคดีที่เจ้าพนักงานสอบสวนขอออกหมายขัง จึงสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแนวการวินิจฉัยเกี่ยวกับการฝากขังที่เกิดขึ้น ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการคุมขังฝ่ายขบวนการเคลื่อนไหวก่อนที่จะมีคำตัดสิน

นอกจากนี้ ผู้ที่ได้ประกันตัวยังถูกกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการประกันตัวหรือการขอปล่อยตัวชั่วคราว ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ประกันตัวมีการกำหนดเงื่อนไขหลายประการ ซึ่งเงื่อนไขบางประการมีลักษณะเปรียบเสมือนข้อกำหนดที่ควบคุมพฤติกรรมทางการเมือง เช่น การห้ามทำกิจกรรมที่เสื่อมเสียต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การห้ามร่วมการชุมนุมทางที่ก่อให้เกิดความวุ่นวาย ทำให้สามารถตีความได้ว่าศาลได้พิจารณาว่าการกระทำตามที่ถูกกล่าวหาอันเป็นความผิดแล้ว จึงได้ห้ามกระทำการตามที่ถูกกล่าวหาอีก การกำหนดเงื่อนไขลักษณะนี้ทำให้ประชาชนไม่สามารถใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือเรียกร้องต่อรัฐบาลได้เลย ยิ่งไปกว่านั้น หากพิจารณาในมุมมองของฝ่ายขบวนการเคลื่อนไหว การกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวเข้ามามีการจัดการจัดการชุมนุมประท้วง เพราะเงื่อนไขที่ศาลกำหนดสามารถขัดขวางการชุมนุมโดยไม่ต้องรอคำพิพากษาแต่อย่างใด

ศูนย์ทนายฯ ยังรายงานอีกว่า มีผู้ที่ได้ประกันตัวจากการดำเนินคดี ม.112 และมีเงื่อนไขติดกักขัง EM จำนวน 70 คน (Pintobtang & Ongla, 2022, p. 41) และถูกห้ามออกเคหะสถานระหว่างเวลา 18.00-05.00 น. ทำให้แกนนำที่ถูกจับกุมไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการชุมนุมซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักการประชาธิปไตย และที่สำคัญยังทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพหารายได้เหมือนเช่นคนปกติได้

1.3 การใช้รูปแบบคุกคาม ติดตามแกนนำผู้นำ รูปแบบการควบคุม ปราบปราม ผู้ชุมนุมที่สำคัญอีกลักษณะหนึ่งก็คือ การติดตามผู้นำ/แกนนำ ซึ่งเกิดขึ้นทั้งในช่วงเหตุการณ์ปกติของการดำเนินชีวิตของแกนนำ ผู้นำที่มีบทบาทสูง และในช่วงที่มีเหตุการณ์สำคัญ ศูนย์ทนายสิทธิมนุษยชนได้สรุปรูปแบบการคุกคามไว้ คือ 1) การติดตามไปถึงบ้านหรือพื้นที่ส่วนบุคคล โดยอ้างว่าเพื่อนำข้อมูลรายงาน “นาย” หรือพูดคุยทำความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น ในหลายกรณีเป็นลักษณะการตักเตือน ห้ามปราม และข่มขู่ ผู้จัดการชุมนุมเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบชูปั้งค์ 2) การพาตัวผู้จัดการกิจกรรมไปยังสถานีตำรวจ โดยไม่มีหมาย 3) เจ้าหน้าที่ติดป้ายประกาศ แจกเอกสาร หรือใช้เครื่องเสียงประกาศกฎหมายที่อาจเป็นความผิดจากการชุมนุม 4) สาธารณะเจ้าหน้าที่ทั้งในและนอกเครื่องแบบ ติดตามบันทึกภาพนิ่งและเคลื่อนไหวในการชุมนุม 5) เจ้าหน้าที่ติดตามไปถึงบ้านผู้ชุมนุมหลังกิจกรรมจากการชูป้ายที่ถูกระบุว่า “ลุ่มเสี่ยง” มีเนื้อหากล่าวถึงสถาบันกษัตริย์ 6) การเข้าพูดคุยกับโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเพื่อขอข้อมูลของนักเรียนนักศึกษา โดยอ้างว่าเป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อพูดคุยทำความเข้าใจ 7) โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยประกาศห้ามมิให้นักเรียนนักศึกษาเข้าร่วมการชุมนุม หรือบางพื้นที่ซึ่งมีการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา มีการติดตามเรียกตัวมาพูดคุยโดยผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายวินัย

1.4 ปฏิบัติการด้านข่าวสารของรัฐการเคลื่อนไหวบนสื่อสังคมออนไลน์ในการเรียกร้องปฏิรูปสถาบันปรากฏให้เห็นในฐานะการระดมทางการเมือง (political mobilization) อย่างเด่นชัดภายหลังการก่อกำเนิดของพรรคอนาคตใหม่ โดยเฉพาะบนแพลตฟอร์มทวิตเตอร์ซึ่งก่อนหน้านี้มักเป็นช่องทางสำหรับผู้คนที่ชื่นชอบคิดปิ่นบันเทิงมากกว่า ซึ่งในช่วงแรกเริ่มนั้นยังไม่ได้ชูประเด็นเรื่องการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์มากนัก หากแต่เป็นการสนับสนุนทางการเมืองให้แก่พรรคอนาคตใหม่ และเป็นพื้นที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลพลเอกประยุทธ์เสียส่วนมาก ภายหลังการยุบ

พรรคอนาคตใหม่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ได้ก่อกระแสความไม่พอใจของกลุ่มนักศึกษาและคนรุ่นใหม่ทำให้นำไปสู่การชุมนุมประท้วงคำตัดสินศาลรัฐธรรมนูญและรัฐบาลเข้มขันมากขึ้น ซึ่งจะพบว่านอกจากกระแสการชุมนุมประท้วงแล้ว อีกด้านหนึ่งก็เกิดกระแสการเคลื่อนไหวบนสื่อสังคมออนไลน์เคลื่อนไหวคู่ขนานไปกับการชุมนุมบนท้องถนน ดังเช่น #saveอนาคตใหม่ #ศาลรัฐธรรมนูญมีไว้ทำไม เป็นต้น ซึ่งเป็นการจุดกระแสสร้างความไม่พอใจที่จะนำไปสู่การเรียกร้องปฏิรูปสถาบันกษัตริย์บนสื่อสังคมออนไลน์อย่างเห็นได้ชัดในเวลาต่อมา

กรอบโครงสร้างความคิดหลักคือการเรียกร้องปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ประเด็นการปฏิรูปสถาบันเริ่มเข้ามาสู่กระแสการเคลื่อนไหวอย่างจริงจังตั้งแต่การปราศรัยของนายอานนท์ ในการชุมนุมที่นิยมเรียกกันว่า “มีอบแฮร์รี พอตเตอร์” และการชุมนุมตลอดเดือนสิงหาคม 2563 สังคมออนไลน์ก็ได้เคลื่อนไหวสนับสนุนประเด็นปฏิรูปสถาบันกษัตริย์อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ ขบวนการเคลื่อนไหวพยายามโน้มน้าวให้เห็นว่าจะต้องมีการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ก่อนหรือควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหาทางการเมืองอื่น ๆ ไม่สามารถละเว้นการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ไปเพื่อจะแก้ไขปัญหาคืออื่น ๆ ที่มีความขัดแย้งน้อยกว่านี้ได้ การเคลื่อนไหวบนสังคมออนไลน์มีความสำคัญควบคู่ไปกับการเคลื่อนไหวออฟไลน์ การเคลื่อนไหวออนไลน์ส่งผลให้คนอยากมาร่วมชุมนุมลงถนน การเคลื่อนไหวออฟไลน์หรือการชุมนุมบนถนนทำให้คนที่เห็นข่าวจากสังคมออนไลน์อยากมาร่วมชุมนุมออฟไลน์บ้าง เป็นต้น จนฝ่ายขบวนการได้กลับจำเป็นที่จะต้องหันมาให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวบนสังคมออนไลน์มากขึ้น รวมถึงการใช้กฎหมายจัดการกับผู้ชุมนุมที่เคลื่อนไหวบนสังคมออนไลน์อีกด้วย

ดังนั้น ในด้านรัฐและฝ่ายต่อต้านขบวนการราษฎรปลดแอกซึ่งปรากฏการใช้ปฏิบัติการข่าวสาร (หรือ Information Operation (IO)) กล่าวคือ เกิดปฏิบัติการจับตาและติดตามและการเก็บข้อมูลของขบวนการเคลื่อนไหวและนักเคลื่อนไหว ปฏิบัติการดังกล่าวนี้ถูกเปิดเผยจาก ส.ส. ฝ่ายค้านอดีตพรรคอนาคตใหม่และการโต้ตอบกรอบโครงสร้างความคิดหลักของขบวนการราษฎรโดยใช้ IO เผยแพร่ความคิดและความเชื่อสู่สาธารณชน รัฐเลือกใช้ยุทธวิธี IO เนื่องจากในปัจจุบันประชาชนมีการใช้สื่อออนไลน์เป็นจำนวนมาก จำนวนคนที่รับชมข้อมูลข่าวสารจากสื่อหลักตามโทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์มีจำนวนน้อยลงส่งผลให้ประชาชนเปลี่ยนพื้นที่เสพสื่อของโทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์ ไปสู่โลกออนไลน์ไม่ว่าจะเป็น Facebook, Twitter, YouTube, TikTok ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าเกิดปรากฏการณ์สำคัญ ๆ เช่น การเกิดขบวนการฝ่ายขวา กลุ่มคนรักสถาบันฯ “กลุ่มอาชีวะช่วยชาติ” “กลุ่มไทยรักดี” (ซึ่งต่อมาจัดตั้งพรรคไทยรักดี) “กลุ่มนักเรียนดี” “The METTAD” เป็นเพจล้อเลียน เพจข่าว The MATTER ที่เสียดสี และเผยแพร่เนื้อหาเชิงตอบโต้ กลุ่มเพชฌัญญูที่มีสมาชิกมากที่สุด คือ “เกาะติดสถานการณ์ข่าว TOP NEWS” มีสมาชิก 1.6 แสนคน ศูนย์ช่วยเหลือด้านกฎหมายผู้ถูกล่วงละเมิด (bully) ทางสังคมออนไลน์ (ศชอ.) ศชอ.ใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 มาเป็นเครื่องมือเพื่อยับยั้งขบวนการเคลื่อนไหวราษฎรปลดแอก โดยการติดตามแจ้งความดำเนินคดีมาตรา 112 กับผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตที่แสดงความคิดเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ด้านลบเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์และราชวงศ์จักรี โดยรับแจ้งจากผู้ใช้งานเพชฌัญญูให้ดำเนินคดีกับผู้ที่แสดงความคิดเห็นที่พวกเขาเห็นว่าเป็นการดูหมิ่นสถาบัน นอกจากนี้ กลุ่ม ศชอ. ยังเคลื่อนไหวโดยส่งข้อความข่มขู่บุคคลเรื่องการดำเนินคดีมาตรา 112 และเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลใน Google Map จำนวนมาก

กิจกรรมหลักของทางกลุ่ม ศชอ. คือ การนำหลักฐานไปที่กองบังคับการปราบปรามกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี หรือ บก.ปอท. เพื่อดำเนินคดีเอาผิดกับผู้ที่มีความคิดเห็นโจมตีกลุ่มหรือบุคคลที่มีอุดมการณ์แบบเดียวกับกลุ่ม และกิจกรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่มที่เป็นกระแสโด่งดังในสังคม คือ การฟ้องร้องเอาผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 กับผู้ที่เข้าข่ายแสดงความคิดเห็นหรือมีพฤติกรรมโจมตี ดูหมิ่นสถาบันกษัตริย์ ข้อมูลสรุปคดีของ ศชอ. ตั้งแต่ต้นปีจนถึงเดือนพฤศจิกายน 2564 พบว่า แจ้งความดำเนินคดีมาตรา 112 ไปแล้ว 21 คดี เสร็จสิ้นไปแล้ว 9 คดี และอยู่ระหว่างการสอบสวน 12 คดี (Thai Lawyers for Human Rights (TLHR), 2022)

2. การควบคุม ปราบปรามของรัฐกับพลวัตของขบวนการฯ

ท่ามกลางการควบคุม ปราบปรามอย่างกว้างขวางของรัฐ ในอีกด้านหนึ่งได้เกิดพลวัตของฝ่ายเคลื่อนไหวทั้งในมิติการรับมือกับการปราบปรามของรัฐที่ใช้มาตรการต่าง ๆ ทั้งการใช้กำลังปะทะ โดยเฉพาะการใช้ข้อกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมเพื่อยุติขบวนการเคลื่อนไหว และมิติด้านการรับรององค์กรการเคลื่อนไหวและยุทธวิธีการเคลื่อนไหว เนื้อหาส่วนนี้จึงพิจารณาในสองประเด็นดังกล่าวเพื่อสะท้อนให้เห็นพลวัตของขบวนการฯ

2.1 การรับมือด้านกระบวนการดำเนินคดีความและกระบวนการยุติธรรม

ขบวนการเคลื่อนไหวพยายามที่จะหาวิธีการในการรับมือกับปราบปรามของรัฐ โดยอาศัยการสร้างเครือข่ายในภาคประชาสังคม เช่น ศูนย์ทนายความสิทธิมนุษยชน ฯลฯ และการระดมทรัพยากรผ่านกองทุนต่าง ๆ เพื่อนำมาช่วยเหลือผู้ที่ถูกดำเนินคดีทางการเมือง ศูนย์ทนายความสิทธิมนุษยชนมีบทบาทในการเข้าให้ความช่วยเหลือคุ้มครองแกนนำและผู้ชุมนุมที่ตกเป็นผู้ต้องหาคดีทางการเมือง และบทบาทของกองทุนราษฎรประสงค์ในการระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการต่อสู้ในกระบวนการทางกฎหมาย เนื่องด้วยปริมาณคดีความของแกนนำและผู้ชุมนุมในข้อหาต่าง ๆ ที่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ต้องการหลักทรัพย์จำนวนมากเพื่อใช้เป็นหลักประกันในการยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว โดยเฉพาะในคดีตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 ที่มักต้องวางเงินประกันถึงหลักแสน จากการรวบรวมข้อมูลของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน นับตั้งแต่การชุมนุมครั้งแรกของกลุ่มเยาวชนปลดแอกเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2563 มาจนถึง 20 สิงหาคม 2564 พบว่า หลักทรัพย์ทั้งหมด 40,233,500 บาท ถูกวางเป็นเงินประกันในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดีรวมแล้ว 689 ครั้ง สำหรับ 478 คน ใน 194 คดี (Thai Lawyers for Human Rights (TLHR), 2022)

โดยเงินส่วนใหญ่มาจากกองทุนราษฎรประสงค์ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อระดมเงินทุนช่วยเหลือผู้ถูกจับกุมที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมตั้งแต่ปี 2563 และกองทุนดา ตอร์ปิโด ซึ่งจัดตั้งมาตั้งแต่การเคลื่อนไหวยุคคนเสื้อแดง ซึ่งเป็นหนึ่งในกองทุนที่คอยให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยในคดีที่มีสาเหตุจากการแสดงออกทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมหรือการแสดงออกบนโลกออนไลน์ โดยเงินบริจาคส่วนใหญ่มาจากผู้บริจาครายย่อย แต่สามารถระดมได้หลักล้านภายในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปริมาณผู้สนับสนุนที่แม้จะมีข้อจำกัดทำให้ไม่สามารถมาร่วมการชุมนุมได้แต่ก็ร่วมระดมเงินการบริจาคเงิน

2.2 พลวัตด้านองค์กรการเคลื่อนไหวและยุทธวิธีการเคลื่อนไหว

เมื่อรัฐไทยใช้รูปแบบการควบคุม ปราบปรามโดยใช้วิธีการที่รุนแรงด้วยการสลายการชุมนุม และการใช้กระบวนการยุติธรรม และการดำเนินคดีความด้วยกฎหมายที่รุนแรง ส่งผลให้เกิดพลวัตต่อขบวนการฯ ที่สำคัญกล่าวคือ ขบวนการฯ ได้ปรับยุทธวิธีและองค์กรการเคลื่อนไหวออกไปในหลายลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ เกิดการปรับองค์กรการเคลื่อนไหวให้มีลักษณะ “องค์กรการเคลื่อนไหวไร้แกนนำ”

ได้พยายามเคลื่อนไหวโดยหลีกเลี่ยงข้อจำกัดการถูกสลายการชุมนุมในลักษณะการปักหลักชุมนุมและเปิดเวทีปราศรัยซึ่งรูปแบบลักษณะดังกล่าวนี้ถูกสลายการชุมนุม การดำเนินคดีความกับแกนนำ ผู้นำในการชุมนุมและยึดอุปกรณ์การชุมนุมได้ง่าย เช่น กลุ่มคาร์ม็อบใช้รูปแบบการชุมนุมโดยระดมขบวนรถยนต์ กลุ่มทะลุฟ้าแม้ยังใช้วิธีปักหลักชุมนุมแต่ประกาศแนวทางสันติวิธีอย่างชัดเจนและยังเป็นกลุ่มย่อยที่แสดงให้เห็นเด่นชัดว่าได้พยายามขยายแนวร่วมโดยพยายามเชื่อมโยงการชุมนุมร่วมกับกลุ่มชาวบ้านบางกลอย จ.เพชรบุรี แต่ก็ถูกสลายการชุมนุม ยึดอุปกรณ์การชุมนุม และจับกุมดำเนินคดีแกนนำและผู้ชุมนุมจำนวน 99 คน

กลุ่ม REDEM และ กลุ่มทะลุแก๊ส แสดงให้เห็นทั้งด้านการปรับรูปแบบองค์กรแบบไร้แกนนำ และการประกาศยกระดับการปะทะกับเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนเพราะเห็นว่าแนวทางเดิมไม่สามารถใช้กดดันให้บรรลुข้อเรียกร้องได้ นอกจากนี้ ยังปรากฏพลวัตการเคลื่อนไหวในลักษณะอื่น ๆ เช่น กลุ่มทะลุวังได้เคลื่อนไหวด้วยการจัดกิจกรรมทำโพลเรื่องเกี่ยวกับขบวนเสด็จ ฯลฯ และการเคลื่อนไหวเพื่อท้าทายต่อกระบวนการยุติธรรมที่เห็นว่าไม่ยุติธรรมและเป็นกระบวนการสร้างความกลัว ด้วยการยืนยันกิจกรรมการเคลื่อนไหวแม้จะถูกศาลกำหนดเงื่อนไขการประกันตัวในฐานะผู้ต้องหามาตรา 112 และเมื่อถูกถอนประกันก็ยังคงเคลื่อนไหวด้วยการอดอาหาร

อย่างไรก็ดี พลวัตด้านรูปแบบองค์กรการเคลื่อนไหว รูปแบบยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นฝ่ายรัฐยังใช้รูปแบบการควบคุม ปราบปรามที่รุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปฏิบัติการต่อกลุ่ม REDEM และกลุ่มทะลุแก๊สที่มีการสลายการชุมนุมอย่างเด็ดขาดทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว รวมทั้งการดำเนินคดีความด้วยมาตรา 112 ต่อกลุ่มทะลุวังซึ่งเยาวชนที่เคลื่อนไหวถูกฝากขังเป็นระยะเวลายาวนาน

พลวัตของขบวนการฯ ที่พยายามยกระดับการทำทลายด้านยุทธวิธีการเคลื่อนไหวและการปรับองค์กรการเคลื่อนไหวด้านรัฐก็ยกระดับการควบคุมปราบปรามจนทำให้ตั้งแต่ราวปลายปี 2564 เป็นต้นมา ขบวนการเคลื่อนไหวจึงซบเซาลง ไม่มีการจัดการชุมนุมหรือการเคลื่อนไหวที่มีลักษณะกดดันให้เกิดการบรรลุข้อเรียกร้อง แต่ปรากฏเพียงการเคลื่อนไหวกิจกรรมย่อย ๆ เป็นครั้งคราว นับเป็นพลวัตอีกช่วงหนึ่ง ซึ่งการศึกษาพบว่า ขบวนการฯ ได้ปรับตัวด้วยการทำงานสร้างเครือข่ายไปสู่กลุ่มองค์กรอื่น ๆ เช่น องค์กรเครือข่ายชาวบ้าน และเครือข่ายองค์กรประชาสังคมต่าง ๆ ซึ่งด้านหนึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการควบคุมปราบปรามอย่างรุนแรงจากรัฐทำให้เกิดต้นทุนการเคลื่อนไหวต่อขบวนการฯ แก่นนำ แต่อีกด้านหนึ่งอาจจะ

เพราะเป็นช่วงเข้าสู่ปลายรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาที่จะครบวาระ 4 ปี จึงทำให้การเคลื่อนไหวมีทิศทางอีกด้านหนึ่งมาสู่พื้นที่การเมืองในระบบผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในราวกลางปี 2566

สรุปและอภิปรายผล

ด้านรูปแบบและวิธีการควบคุมปราบปราม พบว่า รัฐไทยใช้รูปแบบการดำเนินคดีผู้นำแกนนำโดยใช้กฎหมายอาญามาตรา 112 และกฎหมายอื่น ๆ การติดตามข่มขู่ ผู้นำแกนนำการเคลื่อนไหว การจับกุมดำเนินคดีแกนนำ ผู้นำการชุมนุม การใช้กระบวนการยุติธรรม รวมทั้งปฏิบัติการโดยใช้เจ้าหน้าที่เข้าไปข่มขู่ คุกคามผู้นำ และแกนนำในชีวิตปกติ หรือช่วงก่อนที่จะมีกิจกรรมการเคลื่อนไหว ฯลฯ ทำให้เกิดภาระและข้อจำกัดต่อผู้นำและแกนนำดังกล่าว การใช้กฎหมายควบคุมการชุมนุมยังทำให้เกิดต้นทุนด้านการระดมทรัพยากรการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ รัฐไทยในยุครัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ยังใช้รูปแบบการตอบโต้โดยการใช้ปฏิบัติการข่าวสาร การสร้างเครือข่าย กลุ่มและองค์กรต่าง ๆ เพื่อร่วมปฏิบัติการติดตามสอดส่องการเคลื่อนไหวเพื่อฟ้องร้องคดีความ และปฏิบัติการโต้กลับในมิติด้านกรอบโครงความคิดของขบวนการราษฎร โดยอาศัยช่องทางสื่อสังคมออนไลน์

ด้านพลวัตของขบวนการซึ่งเกิดจากการควบคุมปราบปรามของรัฐไทย พบว่า เมื่อรัฐไทยใช้รูปแบบการควบคุม ปราบปรามโดยใช้วิธีการที่รุนแรงด้วยการสลายการชุมนุมและการใช้กระบวนการยุติธรรม และการดำเนินคดีความด้วยกฎหมายที่รุนแรง ส่งผลให้เกิดพลวัตต่อขบวนการฯ ในหลายลักษณะและทิศทาง *ประการแรก* ในด้านคดีความและกระบวนการยุติธรรม และคดีความ ขบวนการฯ ได้สร้างเครือข่ายองค์กรประชาสังคมด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อเข้ามาช่วยเหลือด้านคดีความ ด้วยการตั้งกองทุนราษฎรประสงค์และกองทุนอื่น ๆ ดำเนินรณรงค์เงินบริจาคและทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งทนายอาสา ฯลฯ

ประการที่สอง ขบวนการฯ ได้ปรับยุทธวิธีและองค์กรการเคลื่อนไหวออกไปในหลายลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ เกิดการปรับองค์กรการเคลื่อนไหวให้มีลักษณะ “องค์กรการเคลื่อนไหวไร้แกนนำ” และรูปแบบคาร์ม็อบใช้รูปแบบการชุมนุมโดยระดมขบวนรถยนต์ ฯลฯ กลุ่ม REDEM และกลุ่มทะลุแก๊ส แสดงให้เห็นทั้งด้านการปรับรูปแบบองค์กรแบบไร้แกนนำ และการประกาศยกระดับการปะทะกับเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนเพราะเห็นว่าแนวทางเดิมไม่สามารถใช้กดดันให้บรรลู่ข้อเรียกร้องได้ นอกจากนี้ยังปรากฏพลวัตการเคลื่อนไหวในลักษณะอื่น ๆ เช่น กลุ่มทะลุวัง

ได้เคลื่อนไหวด้วยการจัดกิจกรรมทำโพลเรื่องเกี่ยวกับขบวนการเสด็จฯ ฯลฯ และการเคลื่อนไหวเพื่อท้าทายต่อกระบวนการยุติธรรมที่เห็นว่าไม่ยุติธรรมและเป็นกระบวนการสร้างความกลัวด้วยการยืนยันกิจกรรมการเคลื่อนไหวแม้จะถูกศาลกำหนดเงื่อนไขการประกันตัวในฐานะผู้ต้องหาตามมาตรา 112 และเมื่อถูกถอนประกันก็ยังคงเคลื่อนไหวด้วยการอดอาหาร

อย่างไรก็ดี พลวัตด้านรูปแบบองค์กรการเคลื่อนไหว รูปแบบยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นฝ่ายรัฐยังใช้รูปแบบการควบคุม ปราบปรามที่รุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิบัติการต่อกลุ่ม REDEM และกลุ่มทะลุแก๊ส ที่มีการสลายการชุมนุมอย่างเด็ดขาดทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว รวมทั้งการดำเนินคดีความด้วยมาตรา 112 ต่อกลุ่มทะลุวังซึ่งเยาวชนที่เคลื่อนไหวถูกฝากขังเป็นระยะเวลายาวนาน พลวัตของขบวนการฯ ที่พยายามยกระดับการทำลายด้านยุทธวิธีการเคลื่อนไหวและการปรับองค์กรการเคลื่อนไหวด้านรัฐก็ยกระดับการควบคุมปราบปรามจนทำให้ตั้งแต่ราวปลายปี 2564 เป็นต้นมาส่งผลให้ขบวนการเคลื่อนไหวชะงักลง

แต่การศึกษาก็พบว่า ขบวนการฯ ได้ปรับตัวด้วยการทำงานสร้างเครือข่ายไปสู่กลุ่มองค์กรอื่น ๆ เช่น องค์กรเครือข่ายชาวบ้าน และเครือข่ายองค์กรประชาสังคมต่าง ๆ ซึ่งด้านหนึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการควบคุมปราบปรามอย่างรุนแรงจากรัฐทำให้เกิดต้นทุนการเคลื่อนไหวต่อขบวนการฯ แกนนำ แต่อีกด้านหนึ่งอาจจะเป็นเพราะเป็นช่วงเข้าสู่ปลายรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาที่จะครบวาระ 4 ปี จึงทำให้การเคลื่อนไหวมีทิศทางอีกด้านหนึ่งมาสู่พื้นที่การเมืองในระบบผ่านกระบวนการเลือกตั้ง

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าขบวนการราษฎรปลดแอกยังดำเนินต่อไป เพราะปัญหาความขัดแย้งในเชิงโครงสร้างของสังคมการเมืองไทยที่แหลมคมที่นำมาสู่การเกิดขบวนการประชาชนปลดแอกยังดำรงอยู่เพราะรัฐไทยไม่ได้รับข้อเสนอหรือปรับตัวต่อข้อเรียกร้องของขบวนการฯแต่อย่างไรในตลอดช่วงราว 2 ปีที่ผ่านมา

จากผลการศึกษาดังกล่าว จึงอภิปรายให้เห็นว่า รัฐไทยในยุครัฐพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เผชิญหน้ากับขบวนการเคลื่อนไหวด้วยรูปแบบการใช้กำลังบังคับ (The escalated-force model) เป็นแนวทางที่รัฐใช้วิธีการควบคุมปราบปรามการใช้กำลังบังคับสลายการชุมนุม และไม่มีลักษณะทำที่แบบการเจรจาต่อรอง (The negotiated control model) หรือเป็นแนวทางที่รัฐปฏิบัติการโดยวางอยู่บนหลักการเคารพสิทธิของผู้เคลื่อนไหวชุมนุมประท้วง ให้ความสำคัญต่อความยอมทนต่อกัน

(tolerance) แต่มองขบวนการเคลื่อนไหวซึ่งมีข้อเสนอสำคัญประเด็นการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นผู้ล้มล้างทำลายระบอบการปกครอง

รัฐไทยจึงมีปฏิบัติการในลักษณะสอดคล้องกับการศึกษาพัฒนาการการควบคุมปราบปรามของรัฐในประเทศประชาธิปไตยตะวันตกในช่วงปลายทศวรรษ 1960 กล่าวคือ รูปแบบการควบคุมปราบปรามจะมีลักษณะกระดัดการใช้กำลังบังคับ (escalated-force model) หรือรูปแบบการใช้กำลังบังคับ (coercive model) (Porta & Reiter, 1998) และรูปแบบการควบคุมปราบปรามที่เกิดขึ้นในประเทศที่ประชาธิปไตยยังไม่ลงหลักปักฐานหรือมีความเข้มแข็ง สอดคล้องกับท่าทีและรูปแบบการปราบปรามประชาชนของรัฐไทยที่กระทำการต่อขบวนการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาในสังคมไทยช่วง 14 ตุลาคม 2516-เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ฯลฯ ซึ่งเกิดปฏิบัติการทางวาทกรรมหรือการสร้างกรอบโครงความคิดหลักของกลุ่มต่อต้านกระทำผ่านการเผยแพร่กรอบความคิดการล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อลดความชอบธรรมของขบวนการนิสิต นักศึกษา แต่ก็มีแตกต่างกันในลักษณะที่สำคัญคือ รัฐไทยในปัจจุบันใช้กระบวนการดำเนินคดีทางกฎหมายโดยเฉพาะการใช้ ม.112 มากกว่าการใช้กำลังปราบปรามโดยตรงเหมือนดังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การเดินขบวนชุมนุมประท้วงเป็นพื้นที่กลไก และช่องทางการมีส่วนร่วมและการแสดงออกทางการเมืองสำคัญของระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้รับรองเสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ สิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออกของพลเมือง ดังนั้น ประชาชนในสังคมควรไม่ยอมรับ ประณามกระทำการของรัฐไทย รัฐบาล นักการเมืองพรรคร่วมรัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีท่าทีควบคุมปราบปรามการชุมนุมเดินขบวนประท้วงของประชาชนปลดแอกซึ่งทำลายหลังการฟื้นฟูฐานของระบอบประชาธิปไตย

2. สังคมการเมืองไทยต้องปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไม่ให้ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง โดยแก้ไขปรับปรุงหรือยกเลิกกฎหมายที่มีลักษณะละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองตามหลักการของระบอบประชาธิปไตยสากล เช่น การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอาญามาตรา 112 ที่มีการกำหนดโทษสูงมากเกินไป และให้บุคคลใด

ฟ้องร้องผู้ถูกกล่าวหาได้ ฯลฯ แก่ไขกฎหมายชุมนุมให้มีลักษณะคุ้มครอง เอื้ออำนวยสิทธิการชุมนุมในฐานะเป็นพื้นที่ กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. แม้การควบคุม การปราบปรามของรัฐโดยใช้กำลังบังคับเพื่อสลายการชุมนุมและใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อดำเนินคดีความด้วยจับกุมแกนนำผู้ชุมนุมจำนวนมากจะมีผลทำให้การเคลื่อนไหวของขบวนการประชาชนปลดแอกตกต่ำลง แต่ก็อาจจะมีปัจจัยอื่นที่ทำให้การรวมตัวชุมนุมประท้วงเป็นไปได้อย่างขึ้นกล่าวคือ สถานะการระบาดของโควิด-19 ดังนั้น จึงควรติดตามศึกษาการเคลื่อนไหวในช่วงหลังจากการระบาดของโควิด-19 หายไปแล้ว

2. ในระยะสั้น ผลจากการควบคุมปราบปรามโดยรัฐที่รุนแรงสามารถทำให้ขบวนการทางสังคมมีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว แต่ในระยะยาวอาจจะทำให้เกิดการโต้กลับจากสาธารณะชนผู้เฝ้ามองและทำให้เกิดผู้สนับสนุนที่เห็นอกเห็นใจ และขบวนการทางสังคมอาจจะปรับตัวด้านยุทธวิธีการเคลื่อนไหวเพื่อรับมือกับการควบคุม การปราบปรามของรัฐ และขบวนการทางสังคมอาจเติบโตเข้มแข็งขึ้นแม้จะถูกปราบปราม ซึ่งควรที่จะมีการศึกษาติดตามขบวนการประชาชนปลดแอกในระยะยาวต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ได้รับการอุดหนุนทุนการศึกษา/วิจัยจากงบประมาณรายได้คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

References

- BBC Thailand. (2020, October, 14). Chumnum 14 tula: Pramuan hetkan chak patha “ suea lueang “ su chu sam nio sai khabuan sadet paiyannoi (in Thai). [From yellow shirt attack to three finger in royal parade]. *BBC News*. Retrieved from <https://www.bbc.com/thai/thailand-54539098>
- Kurtz, L. R., & Smithey, L. A. (Eds). (2018). *The paradox of repression and nonviolent movements*. New York: Syracuse University Press.
- Lertchoosakul, K. (2021a). *Phonlawat lae phatthana kan khong khabuankan khluanwai khong naksueksa thai nai chuang pi 2563–2564* (in Thai). [The Development and dynamics of the Thai student movement in 2020–2021]. (Research Report). Bangkok: Chulalongkorn University.

- Lertchoosakul, K. (2021b). The white ribbon movement: High school students in the 2020 Thai youth protests. *Critical Asian Studies*, 53(2), 206–218.
- McAdam, D. (1983). Tactical innovation and the pace of insurgency. *American Sociological Review*, 48(6), 735–754.
- Pintobtang, P., & Ongla, O. (2022). *Phonlawat dan rupbaep kan khuapkhum prapram khong rat to khabuankan ratsadon plot-aek* (in Thai). [Dynamics of Thai State Repression in Case of Free People Movements]. (Research Report). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Porta, D. (1995). *Social movements, political violence, and the state: A comparative analysis of Italy and Germany*. New York: Cambridge University Press.
- Porta, D., & Diani, M. (2006). *Social movements: An introduction*. Malden, MA: Blackwell
- Porta, D., Peterson, A., & Reiter, H. (2006). *The policing of transnational protest*. Aldershot: Ashgate.
- Porta, D., & Reiter, H. (Eds.). (1998). *Policing protest: The control of mass demonstrations in western democracies*. London: University of Minnesota Press.
- Sombatpoonsiri, J. (2017). The policing of anti-government protests: Thailand's 2013–2014 demonstrations and a crisis of police legitimacy. *Journal of Asian Security and International Affairs*, 4(1), 95–122.
- Thabchumpon, N., Pintobtang, P., Preechasilpakul, S. (1996). Kan khluenwai khong khabuankan phak prachachon nai chonnabot kap kan prapram khong rat (in Thai). [People's movement in rural area and the state repression]. *Journal of Political, Thammasat university*, 19(3), 68–90.
- Thai Lawyers for Human Rights (TLHR). (2022, July 5). *Mithunayon 65: Yot ruam phu thuk damnoenkham thang kanmueang ruam 1,832 khon nai chamnuan 1,095 khadi* (in Thai). [June 2022: The total number of people in charges of political prosecution totals 1,832 people in 1,095 cases]. Retrieved September 2, 2022, from <https://tlhr2014.com/archives/45692>

- The Standard. (2021, March 3). *Ongkon nisit-naksueksa 18 mahawitthayalai pranam salai kan chumnum #mop 28 kumphakho khamnueng thueng khwam pen manut* (in Thai). [Student organizations from 18 universities condemn the political disband #28 February mob, considering of human being]. Retrieved September 2, 2022, from <https://thestandard.co/student-organizations-of-18-universities-condemned-the-dissolution-of-the-protest/>
- Tufekci, Z. (2017). *Tear gas: The power and fragility of networked protest*. New Haven & London: Yale University Press.